

## **Rūmai – tai mes**

### **Lietuvos atgimimo simbolis – Lietuvos didžiųjų kunigaikščių rūmai Vilniuje – beveik užbaigti**

*Roberto von Lucius straipsnis*

VILNIUS, sausio 9 d. Rūsyje viskas bus autentiška, o viršuje, muziejaus aukštuose, – simboliška. Kunigaikščio Gedimino vardu vadinamas archeologas yra aistringas Lietuvos didžiųjų kunigaikščių rūmų, kitaip dar vadinamų Valdovų rūmais, atstatymo entuziastas. Čia buvo vieno Lietuvos karaliaus būstinė, vėliau beveik tris šimtus metų rezidavo Lietuvos didieji kunigaikščiai, kurie dažniausiai būdavo ir Lenkijos karaliai. Aistros dėl rūmų atstatymo – nors Gediminas mieliau vartoja žodį „atkūrimas“ – verda jau daugiau kaip penkiolika metų, daug stipriau, nei, pavyzdžiui, diskusija dėl Berlyno karališkųjų rūmų statybos. Vieni rūmus vertina ankstesnį ir būsimą tautos bendrystės centrą. Kiti kalba apie ekonominę krizę – esą mokesčių mokėtojų pinigus geriau būtų panaudoti socialinėms reikmėms. Beveik užbaigti Valdovų rūmai duris lankytojams atvers galbūt dar šiais metais, taigi, daug anksčiau negu Berlyno rūmai, o juk laiko požiūriu aplinkybės buvo labai panašios – Berlyno siena griuvo beveik tuo pačiu metu, kai Lietuva atgavo nepriklausomybę, be to, Vokietija gerokai turtingesnė už Lietuvą.

Iš šių rūmų didieji kunigaikščiai valdė pusę Vidurio Europos. Lietuvos-Lenkijos valstybė XIV amžiuje pagal plotą buvo pati didžiausia valstybė Europoje. Savo padėtimi Vilnius anuomet prilygo Florencijos ar Milano miestams. Didieji kunigaikščiai vesdavo princeses iš Švedijos, Austrijos, Maskvos kunigaikštystės, o popiežiui tarpininkaujant, vėliau susigiminiavo su įtakinga Milano hercogų Sforcų gimine, o tai rūmams suteikė itališko puošnumo. Jie čia sukaupe prabangių gobelenų, baldų ir knygų kolekcijų.

Valstybė prasideda nuo rūmų, sako Gediminas. Amžiną atilsį Lietuvos Prezidentas socialdemokratas Algirdas Brazauskas, Valdovų rūmų atkūrimo komisijos pirmininkas, taip pat buvo karštas atkūrimo rėmėjas. Jis manė, kad atstatyti rūmai praturtins žinias apie Lietuvos kultūrą bei skatins patriotinius jausmus. Toks „romantinis nacionalizmas“ tapo oponentų kritikos taikiniu.

Nedidelė tauta užduoties įgyvendinimo ėmėsi racionaliau apgalvojusi, negu tie, kurie ginčijasi dėl rūmų atstatymo Berlyne ir Braunšveige. Visų pirma darbo ėmėsi archeologai, kurie nuo pat 1987-ųjų trylika metų tyrinėjo pilies teritoriją. Be išlikusių XIII amžiaus mūrų jie rado apie 300 000 artefaktų. 2000 metais Seimas nusprendė pradėti atstatymą, darbai buvo pradėti dar po dvejų metų. Įsitraukė net ir tie politikai bei partijos, kurie iš pradžių skeptiškai žiūrėjo į šį projektą. Praėjus devyneriems metams, dauguma darbų jau atlikta: yra ir ekspozicinės vitrinos, ir puošnios koklinės krosnys su giminių herbais, ir skulptūros, ir keraminėmis plytelėmis išklotos grindys, ir medinės lubos, ir šviestuvai. Žingsniuodamas per rūmų menes, lankytojas tuo pačiu metu keliauja per stilistiškai įvairius rūmų statybos laikotarpius – iš vėlyvosios Gotikos per Renesansą ir ankstyvąjį Baroką į Šiaurės Europos Manierizmą.

Mūrų liekanos rūsyje išliko nepaliestos. Galima prie jų prieiti, arba naktį pažvelgti į jas iš lauko per apšviestus stiklinius langus, sakykim, vykstant koncertui vidiniame kieme. Storose išorinėse sienose paslėpti vamzdiniai, kabeliai ir klimato kontrolės mechanizmai. 13 500 kvadratinų metrų rūmuose

su beveik 60 patalpų bus ne tik muziejus. Čia įsikurs edukacinis centras, koncertų ir seminarų salė, biblioteka, bus įrengta scena. Muzika šiuose rūmuose turi ilgametę tradiciją: pirmoji opera šalyje 1636 metais buvo pastatyta būtent čia.

Atstatymo iniciatoriai tikisi, kad valstybių prezidentai čia pasirašinės dokumentus, kad rūmuose bus priimami garbingi šalies svečiai. Jau į simbolinį dar nebaigtų įrengti rūmų atidarymą, įvykusį 2009 m. liepos 6-ąją – tą dieną 1253 metais buvo karūnuotas karalius Mindaugas (jis laikomas pirmosios lietuvių valstybės įkūrėju) – atvyko aukščiausi valstybių vadovai iš Šiaurės ir Rytų Europos. Tiesa, praėjus beveik trejiems metams, rūmai vis dar neprieinami plačiajai visuomenei. Toks simbolinis atidarymas buvo svarbus šaliai: 2009 metais Vilnius tapo Europos kultūros sostine, šalis šventė Lietuvos tūkstantmečio minėjimą. Lietuva turėjo nuolat gintis nuo svetimšalių okupantų. Paskutiniai, sovietų okupacija, baigėsi 1990 metais. Todėl daugelis lietuvių į Valdovų rūmus žvelgia kaip į savo laisvės simbolį.

Buvo metas, kai Lietuvos didieji kunigaikščiai kartu su Lietuvos Didžiąja Kunigaikštyste valdė ir Lenkiją, todėl atstatant rūmus, kurių interjero ikonografijos išliko visai nedaug, specialistai savo žvilgsnius kreipė į kitas Jogailaičių giminės pilies bei rūmus, ypatingai į Lenkijoje esančius Vavelio karališkuosius rūmus. Lenkus ir lietuvius sieja ne tik bendra karalių dinastija ar istorija, tačiau ir katalikų tikėjimas bei barokinis architektūros stilius. Atstatant rūmus architektai ir restauratoriai pasinaudojo lenkų patirtimi. Keturių aukštų rūmai yra centrinė didžiulio komplekso, apimančio Katedrą, ant kalvos stovinčią Aukštutinę pilį bei Nacionalinį muziejų, dalis. Nuo XIV iki XVII amžiaus Valdovų rūmai buvo pagrindinė Lietuvos didžiųjų kunigaikščių rezidencija. Jie ne kartą kentėjo nuo gaisrų ir apiplėšimų. 1661 metais rusų armijai suniokojus rūmus, jie nebebuvo suremontuoti, XIX amžiaus pradžioje juos galutinai nugriovė. Dabar jie ir vėl stovi.

Parengta pagal publikaciją iš *Frankfurter Allgemeine Zeitung* (F.A.Z.), 2011-01-10, Nr. 7, p. 11.

*Wir sind das Schloss. Symbol für das Wiedererstehen Litauens: Der Großfürstenpalast in Vilnius ist fast fertig* (Straipsnio autorius Robert von Lucius).

Tekstą vertė dr. Lina Plaušinaitytė, redagavo Gintarė Petuchovaitė-Majauskė ir dr. Jolanta Karpavičienė.